

DALOLÓ TÁJAK, DALOLÓ NÉP

KÉT JELLEGZETES PALÓCVIDÉKI DALLAM

A Páva-körök munkája akkor éri el igazán a célját, ha e körök tagjai saját területük értékes dallamait keresik és tanulják meg, lehetőleg azoktól, akik még a helybeli közösség színhagyományából ismerik ezeket, s nem könyvből vagy iskolában tanulták. Ennek elősegítésére ezúttal két olyan dallamtípust mutatunk be, amelynek változatai elsődlegesen a palócok által lakott területeken (Pest, Nógrád, Heves, Borsod, Abaúj, Zemplén megye) mai napig is élnek.

Mind a kettő az ún. régi stílusú, ereszkedő dallamok közül való. Az elsőnek sajátos jellegzetessége, hogy a magyar népdalokban általában szokásos négysorosság helyett hat dallamsorból áll. Szövege valójában négysoros, csak a második és negyedik sor ismétlésével válik hatsorossá, hogy a dallamhoz igazodjék. E hatsoros dallam két jól elhatárolható részre oszlik: a második három dallamsor az első háromnak pontos megfelelője öt hanggal lejjebb; együtt tehát ún. ereszkedő kvintváltó dallamot alkotnak, ami régi stílusú dallamaink egyik jellegzetes formája. A dallam hangneme is a régi stílusra jellemző ötfokú (pentaton) hangsor. A változatosan hullámozó dallam régi stílusú dallamaink egyik legszebbike. Most abban a formában közöljük, ahogyan 1906-ban *Kodály Zoltán* jegyezte le a Gömör megyei Zabar és Takácsháza községekben.

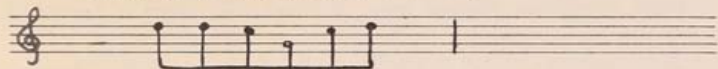
Takácsházán ugyanezt a dallamot „Látod-e, te babám, Azt a száraz nyárfát” kezdetű szöveggel énekelték; ezt a szöveget használta fel *Kodály* e dallam zongorakíséretes feldolgozásához, amely a *Bartók*-kal közösen szerkesztett „20 magyar népdal” c. gyűjteményben jelent meg. Manapság gyakrabban hallható e dallam a közölt pásztor-szöveggel, ezért választottuk itteni bemutatásra inkább ezt.

E két szövegen kívül egyéb szövegek is gyakran kapcsolódnak e dallamhoz. Így például – főleg Nógrád megyében – „Kocsmárosné

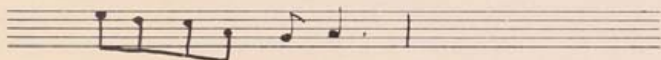
1. Zabar (Gömör négy), 1906

Koda'ly Zoltán
gyűjtésére

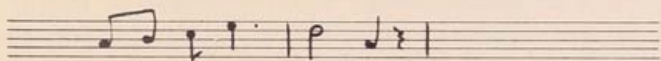
Tarlando (beszédmenüm) $\text{♩} = \text{M. } 80$

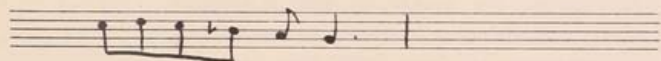
Ködellyik a Mátra,

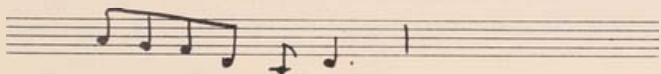
Eso' akar lenni,

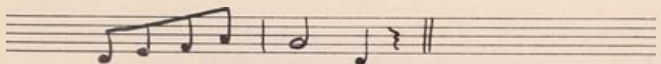
Eso' akar lenni

Korog a manganyáj,

Haza akar menni,

Haza akar menni

2. Ne korogj. manga nyáj,
Nem megyünk még haza,
Nem megyünk még haza,
Két hét Szent György napja,
Akkor megyünk haza.

lelkem, Micsoda csárda ez?” és az „Ideje volna már A kakasnak szólni” kezdetű ballada-szövegek, vagy a „Lóra, csikós, lóra” kezdetű másik pásztorszöveg. Ez utóbbival e dallamtípus gyakran csak 5 vagy 4 soros formában jelenik meg, a harmadik, vagy a harmadik és a hatodik sor elhagyásával.

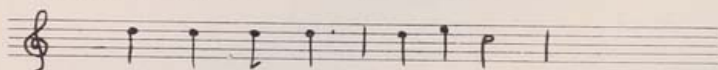
A most bemutatásra kerülő második dallam is ereszkedő, lényegében kvintváltó és ötfokú, de az előzővel ellentétben gyors tempójú, egyenletes lüktetésű, feszes ritmusú. Ez a dallam később került a felszínre mint az előző; 1929–31-ben jegyezte le első változatait Seemayer Vilmos Mezőhegyesen, „Hej, rozsmaring”, Hej, gyöngyvirág” és „Hej, rezedá” kezdetű szövegekkel. Azóta is ezek a leggyakoribb szövegei, bár sok egyéb szöveggel is hallhatjuk mind a mai napig. Ezek többnyire csipkelődő, évődő, legény-leány-csúfoló, játékos hangulatúak, így a mindenkori fiatalság is kedvvel dalolja. Friss ritmusa táncra is alkalmassá teszi, leánykarikázók alkalmával is gyakran hallható.

E dallamtípus általában eléggé egységes formában hangzik fel az említett területeken. Az alább közölt dallamváltozatot pl. teljesen azonos módon énekelte egy asszony-csoport Hollókőn 1963-ban, s egy másik asszony-csoport Rimócban, 1965-ben. A szöveg első versszakja is azonos volt, a többi azonban már eltért egymástól. Itt a második versszakot a hollókőiek, a harmadik és negyedik versszakot pedig a rimóciak szövegeiből (mert mindenütt több versszakot is énekeltek) vettük át.

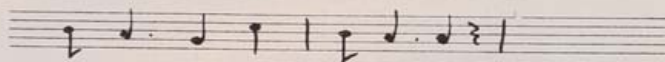
2. Hollókő, Rimóc (Nógrád), 1963, 1965

Férfi ritmus, $\text{♩} = 138-152; 184-192$

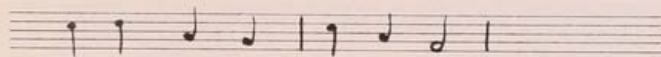
Borsai, 12000
gyöngyvirág

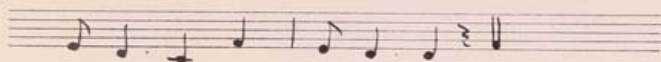
Hej, rozsmaring, rozsmaring,

Lérezakadt ró-lam an ing.

Van a'm nekem kedvesem

Ki megvárja az ingem

2. Három véka kendermag,
Jaj, de büszke legény vagy!
Mit ér a büszkeséged,
Ha nincs szép feleséged!
3. Hej, rezedá, rezedá,
Karcú a lány dereka.
Ha karcú is, illeti,
Barna legény szereti.
4. Hej, szekfűszeg, szekfűszeg,
A legénynek nem hiszek.
Mert a legény lánycsaló,
Akasztófára való!

A palóc területeken működő páva-köröknek tehát azt ajánljuk, kérdezzék a jó hangú, jó emlékezetű idősebb dalosokat, nem emlékeznek-e a most felsorolt kezdősorok valamelyikére, vagy a közölt dallamokhoz hasonlóra, – így előbb-utóbb elő kell kerülnie e dallamtípusok helyi változatainak. S ha ezek nagy vonalakban meg is egyeznek a most közölt dallamokkal, szövegekkel, kisebb-nagyobb eltérések biztosan lesznek ezekhez képest, – s éppen ezek az eltérések bizonyítják majd, hogy valóban helybeli hagyományról van szó. Az ilyet pedig örömmel építsék bele műsoraikba, értékes gyöngyszemekkel lesznek gazdagabbak!

Borsai Ilona